

EZOTERINĖ KASDIENYBĖ: OKULTIZMO, PARAPSICHOLOGIJOS, EZOTERIZMO, MAGIJOS DISKURSO PROBLEMA LIETUVOJE

Aušra Kristina Pažeraite

Vilniaus universiteto

Religijos studijų ir tyrimų centras

Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius

Tel. + 370 610 39 665

El. paštas: apazeraite@yahoo.fr

Straipsnyje tiriamas XXI a. pradžios Lietuvos viešasis diskursas, susijęs su ezoteriniais, okultiniais, maginiais, paranormaliais, parapsichologiniais reiškiniais ir praktikomis, formuojant kai kurias teisinio reguliavimo nuostatas dėl jų funkcionavimo viešojoje erdvėje. Skiriamos kelios tiems reiškiniams ir praktikoms oponuojančių nuostatų kategorijos. Pateikti šių reiškinų tyrinėtojų ezoterikos, okultizmo ir magijos apibrėžimai, ir, atsižvelgiant į juos, – atitinkama Lietuvoje aptinkamų šio pobūdžio reiškinų ir judėjimų kategorizacija.

Pagrindiniai žodžiai: okultizmas, ezoterika, magija, viešasis diskursas.

Įvadas

XXI a. pradžioje Lietuvoje smarkiai suvešėjo, teisingiau, išviešėjo ir tapo kasdieniai ir viešai priimti, daugybė kultūros reiškinų, kurie dar visai neseniai, sovietmečiu, buvo daugiausia privataus vartojimo sritis. Tai įvairūs tikėjimai ir praktikos, kurias religijotyros klasika nuo pat pradžių linkusi priskirti ne *sacrum*, o *profanum* sričiai, t. y. sričiai, kuriai priskiriama žmogaus kasdienybė: burtai, magija, astrologija ir pan. Pavyzdžiui, Émile'is Durkheimas knygoje *Elementarios religinio gyvenimo formos* įvairias magines australų aborigenų praktikas negailestingai išmetė iš *sacrum* sferos, priešpriešindamas religiją ir magiją kaip sferas, kurios, nors ir turi kai ką bendra (pvz., negatyvius kultinius reikalavimus, tabu, draudimus), religinių tabu pažeidimai, jo įsitikinimu, suvokiami kaip nuodėmė, ku-

rios padariniai persekioja žmogų, atsiliepdami jo gyvenimui kaip sankcijos, o maginių draudimų pažeidimai gali susilaukti tik materialinių pasekmių, jie nėra suvokiami kaip nuodėmė, nepaklususiam maginiams draudimams gresia nebent nelaimės, kaip žaidžiančiam su degtukais – gaisras. „Religiniame draudime, – rašo Durkheimas, – būtina glūdi sakralumo sąvoka, jis kyla iš pagarbos sakraliam objektui ir jo tikslas – neleisti, kad tos pagarbos pristigtų. Priešingai, magijos draudimai pripažįsta ypatingybės sąvoką esant tik pasaulietišką“ (Durkheim 1992: 334).

Panašią skirtį tarp magijos ir religijos randame ir Rudolfo Otto *Šventybėje*, kur magija įvardijama Šventybės prieškambariu, dar ne religija. Žymiausias Lietuvos religijotyryninkas Gintaras Beresnevičius minėtų autorių įkandin įvairiuose savo tekstuose teigė magiją esant nereliginę žmo-

gaus veiklą: „Magija yra nereliginė žmogaus veiklos sritis, egzistuojanti visais laikais ir visose kultūrose kaip noro mažiausiomis pastangomis gauti maksimalų rezultatą technologija“ (Beresnevičius 2006). Toks religijotyrimo teiginys skamba gana keistai, žinant, kad didelė dalis senovės Egipto, vediskųjų „arijų“, senovės germanų ritualinių praktikų kitų religijotyriminkų dažnai įvardijamos kaip maginės: senoviniai piramidėse buvę užrašai, pavyzdžiui, tai maginės priemonės, turėjusios padėti mirusiajam sėkmingai įveikti visas pomirtinio gyvenimo kliūtis.

Magijos prilyginimas technologijai, kurią visais ar bent jau ikimoderniais laikais, esą, praktikavo, balansuodami ant legalumo ribos, daugiausia visuomenės periferijose esantys individai, o kartais individai, visuomenėje ir ne marginalai, bet užsiimdavę, esą, marginaliomis praktikomis, buvo gana giliai išsiskinęs tarp XX a. pirmos pusės religijotyriminkų, o kai kuriais atvejais aptinkamas ir XXI a. pradžioje.

Tačiau jau XX a. viduryje antropologai ir religijų istorikai, ėmęsi nuodugniai tyrinėti tas praktikas, ritualus (tiek dabartines žmonių, tebegyvenančių „pirmykštėse“ bendruomenėse, tiek istoriškai egzistavusias) kritikuodami „klasikus“ Edwardą Burnetą Tylorą, James'ą George'ą Frazerį, Durkheimą už tai, kad duomenys, kuriais jie rėmėsi, dažnai būdavo arba nekritiškai paimiti iš kokių nors misionierių, nusiteikusių daryti tokias skirtis, užrašų, arba tiesiog ištraukti iš socialinio ir kultūrinio konteksto, arba paprasčiausiai, primetant tam tikroms praktikoms vertinimus, kylančius iš vakarietiškos religinės kultūrinės tradicijos, ėmė konstatuoti, kad gana sunku nubrėžti aiškia ribą tarp magijos ir religijos, teisingiau, ta

riba vis labiau tirpo, kol galiausiai Claude'as Lévi-Straussas konstatavo, kad magija yra tuščias žodis, į kurį kiekvienas sudeda tokį turinį, kokį nori, t. y. ji tėra subjektyvaus kitokių, nepriimtinių, praktikuojamų, žemesnėmis laikomų kultūrų atstovų ritualinių praktikų ir tikėjimų vertinimo sąvoka (Lévi-Strauss 1966: 221). Tai galima matyti ir 2003–2005 m. Lietuvoje ypač suintensyvėjusiam viešajame diskurse, susijusiam su vadinamosiomis okultinėmis praktikomis ir tikėjimais.

Okultizmo sąvokos vartojimas ir prie okultinių priskiriamų kultūros reiškinių statusas yra paradoksalus: viena vertus, juos nuolat bandoma išstumti iš srities, kuri priskiriama *sacrum* sričiai, vadinamajai „tikrajai“ religijai (o kas nėra „tikroji“ religija?), kartu lyg ir suponuojama, kad šie reiškiniai laikytini profaniškais, sekuliariais, *sacrum* surogatais kasdienybės pasaulyje. Tačiau, kita vertus, jų įvardijimas okultiniais, t. y. paslėptais, slaptais, net ir šėtoniškais, demoniškais, lyg suponuotų tai, kad jie jokių būdu nėra įprasti, kasdieniški, profaniški. Šiame tyrime sieksiu parodyti, kad šis paradoksalus nėra atsitiktinis. „Vakarų“ pasaulyje išplitęs okultinis, ezoterinis, maginis pasaulio aiškinimas ir atitinkamas santykis su juo, kaip teigia ne vienas šiuolaikinis modernaus ezoterizmo ir okultizmo tyrinėtojas, kilo kaip atsakas į modernaus pozityvistinio mokslo atneštą pasaulio atkerėjimą¹, žmogaus kūno, psichikos, dvasinio gyvenimo fragmentaciją, siekiant atkurti integralų, holistinį požiūrį į žmogų ir žmogaus santykį su pasauliu ir antgamtinę sferą, ir kaip toks dažnai siekia integruoti visą žmogaus gyvenimą ir veiklą².

¹ Plg. Needleman 1992: xxiii.

² Plg. Luca 2008: 35–38.

Kita vertus, kai kurie šių kultūros reiškinių yra tiek persmelkę viešąjį ir privatųjį gyvenimą – ne tik sąmoningai šias kultūras puoselėjančių, bet ir atsitiktinių vartotojų (net jei dažniausiai pramogai), – kad susidaro jų neatskiriamumo nuo kasdienybės išpūdis³. Tai yra okultizmo bei ezoterikos – pačiu savo apibrėžimu slapto, t. y. pasiekiamų ir prieinamų tik nedaugeliui – mokymų ir praktikų, kurios ėmė ir tapo prieinamos visiems, daugeliui priimtinos, paradoksas. Joks televizijos kanalas neapsieina be kino filmų, laidų, kuriuose vienaip ar kitaip nebūtų eksploatuojami magijos, parapsichologiniai, astrologiniai ir kitokie elementai.

Nepaisant to, Lietuvoje priimami įstatymai, gana griežtai reglamentuojantys reiškinių, įvardytų paranormaliais, viešinimą visuomenės informavimo priemonėmis, o diskusijos, lydėjusios šių įstatymų priėmimą, kalbėjo apie reiškinius, kuriuos vadino ir okultika, ir magija, ir ezoterika, nesivargindamos aiškiai apibrėžti sąvokas, įsigilinti į šiuos reiškinius, pabandyti juos klasifikuoti. Ši tema tebėra aktuali Lietuvoje, turint omenyje kol kas sociologiškai dar nesukalkuliuotų, bet kasdienybėje akivaizdžiai visur persismelkiančių keisčiausių žmonių įsitikinimų amalgamas (apsilankančios nenustatytos kategorijos šamanai ir guru iš Azijos, *facebook'e* vykstančios beviltiškos virtualios diskusijos, kurias teko stebėti ir jose dalyvauti), katalikus, mirties patale prabylančius apie karmas, tokius pat katalikus, mirštančiųjų artimuosius, ieškančius bet ko-

gio ekstrasensu pasivadinusio žmogaus, kad tik šis ištrauktų artimąjį iš mirties gniaužtų.

Matant tokią situaciją, šiame tyrime keliamas tikslas tirti ezoteriniais, okultiniais, maginiais, paranormaliais, parapsichologiniais vadinamus reiškinius Lietuvoje, siekiant juos aiškiau apibrėžti. Tai leistų pradėti šių reiškinių mokslinius tyrimus.

Šiam tikslui pasiekti tyrime bus imamasi tokių uždavinių:

- ♦ ištirti su okultizmu susijusį ir jam oponuojantį diskursą Lietuvoje XXI a. pradžioje, ypač 2003–2005 metais, kai vyko diskusijos, atvedusios prie okultinių praktikų viešinimo reglamentavimo įstatymų;
- ♦ apibrėžti sąvokas *okultizmas*, *ezoterika*, atsižvelgiant į Vakaruose egzistavusių atitinkamų judėjimų istoriją ir lyginant su tomis realijomis, kurios aptinkamos Lietuvoje;
- ♦ aptarti Lietuvoje egzistuojančias „okultinėmis“ vadinamas praktikas.

Tyrimui bus pasitelkti šaltiniai, pasiekiami tiek internete, tiek spaudoje, antropologiniai ir istoriniai tyrimai, atlikti XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje, tiesa, daugiausia analizuojantys ne lietuviškas realijas.

Okultizmui oponuojantis diskursas Lietuvoje XXI amžiaus pradžioje

2009-ieji metai Lietuvoje buvo pažymėti ne tik sunkmečio, Lietuvos vardo tūkstančio, bet ir mėnesių mėnesius Lietuvos Seime svarstomų 2002 m. rugsėjo 10 d. priimto *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo*⁴

³ Pavyzdžiui, astrologiniai zodiako, kinų horoskopai, Naujųjų metų šventimai, identifikuojant ateinančius metus pagal vieną ar kitą kinų horoskopo gyvūną, zodiako ženklai, nuolat prisimenami su kuo nors susipažįstant, kalbant apie charakterius, porų suderinamumus, karmos sąvoka ir pan.

⁴ *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas*, <http://www3.>

pataisų. Šio įstatymo *Pakeitimo įstatymo* projekte (2009 m. liepos 14 d.⁵) 4 straipsnio 13 paragrafas prie neigiamos informacijos, galinčios padaryti žalą nepilnamečiams, priskiria paranormalius reiškinius⁶, o 19 – hipnozės seansus⁷. Šio įstatymo 2 straipsnyje pateikiami apibrėžimai, kas laikytina hipnoze ir paranormaliu reiškiniu:

1. **Hipnozė** – laikina psichinė būseną – sąmonės pakitimas ir stiprus susitelkimas į įtaigos ir (ar) savitaigos turinį, kurios metu pakinta žmogaus elgesys, savikontrolė ir savimonė ir kurios apimtas žmogus paklūsta kito asmens valiai. <...>

2. **Paranormalus reiškinys** – fizinę išraišką turintis, mokslo nepaaiškintas įvykis, nutikimas, reiškinys ar faktas, eksperimentiniais metodais neįrodyti asmenų gebėjimai.

2009 m. lapkričio 24 d. pateiktame šio Įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte⁸ siūlomas kiek sutrumpintas hipnozės apibrėžimas („**Hipnozė** – laikina psichinė būseną – sąmonės pakitimas ir stiprus susitelkimas į įtaigos ir (ar) savitaigos turinį, kurios metu pakinta žmogaus elgesys, savikontrolė ir savimonė.“), o 4 straipsnio 13 paragrafas performuluojamas taip:

„<...> kai demonstruojami inscenizuoti paranormalūs reiškiniai, sudarant šių reiškinų tikrumo įspūdį.“

Šio įstatymo pirmtakas – 2005 m. liepos 11 d. priimtas *Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo ĮSTATYMAS*, į kurio 22 straipsnį buvo įtrauktas punktas (9): „Neturi propaguoti žmonių ar jų grupių antgamtinių, nerealių savybių, paranormalių reiškinų, išskyrus atvejus, kai tokia informacija pateikiama pramogai arba kaip tyrimo objektas. Neturi sudaryti įspūdžio, kad astrologai, chiromantai, ekstrasensai, bioenergetikai gali teikti patarimus dėl ateities, sveikatos, pinigų ir panašiai.“⁹ Įstatymas turėjo įsigaliooti 2006 m. rugsėjo 1 d. Tuo pat metu (2005 metais) Kultūros ir Teisingumo ministerijos ėmė ruošti ir minėtas *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo* pataisas¹⁰.

2005 metais pasipylė daugybė publikacijų, religinių institucijų pareiškimų, kuriais buvo siekiama atkreipti visuomenės ir, matyt, valstybės institucijų dėmesį į spartų kai kurių reiškinų plitimą Lietuvoje. Tie reiškiniai buvo įvardijami paranormaliais, okultiniais, maginiais ir pan.

Romos Katalikų Bažnyčios (RKB) susirūpinimas šių reiškinų plitimu pasaulyje buvo išreikštas 2003 m. vasario 3 d. paskelbtame dokumente „Jėzus Kristus – gyvojo vandens nešėjas. ‘Naujojo Amžiaus’

[lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289912](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289912)

⁵ *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymas*, http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=349306

⁶ „Kai demonstruojami paranormalūs reiškiniai, sudarant šių reiškinų tikrumo įspūdį.“

⁷ „Kai rodomas žmogaus hipnozės seansas.“

⁸ *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo* 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo ĮSTATYMO PROJEKTAS, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=359138&p_query=&p_tr2=

⁹ *Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo ĮSTATYMAS* (http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=280580&p_query=&p_tr2=).

¹⁰ „Nuo rugsėjo pirmos žurnalistai nebegalės propaguoti magijos ir okultizmo“ (<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-08-10-nuo-rugsejo-pirmos-zurnalistai-nebegales-propaguoti-magijos-ir-okultizmo/18554>).

(*New Age*) krikščioniškasis apmąstymas“, kurį parengė *Popiežiškoji kultūros taryba* ir *Popiežiškoji tarpreliginio dialogo taryba*¹¹. Šiame dokumente buvo suformuluotas RKB požiūris į daugybę naujųjų kultūros reiškinių, kuriuos galima laikyti naujuoju religingumu ir galima būtų apimti vienu pavadinimu „Naujasis amžius“. Dokumente konstatuojama, kad „Naujojo amžiaus“ religiškumas kaip alternatyvių kelių į dvasingumą ieškojimas siekia dar krikščionybės plitimo aušros laikų gnostinius judėjimus ir kad tokių alternatyvių dvasinių mokymų suklestėjimas, šio „naujojo religingumo“ persismelkimas į visą šiuolaikinio žmogaus kasdienybę yra rimtas iššūkis RKB:

„Naujojo amžiaus“ sėkmė yra iššūkis Bažnyčiai. Žmonės jaučia, kad krikščionių religija nebeteikia jiems – ir galbūt niekada neteikė – to, ko jiems tikrai reikia. Ieškojimas, žmonės dažnai nuvedantis į „Naują amžių“, yra autentiškas gilesnio dvasingumo, to, kas paliestų jų širdis ir įprasmintų painių ir dažnai atstumiantį pasaulį, troškimas. Yra tiesos kritikoje, kurią „Naujasis amžius“ taiko „kasdienio gyvenimo, filosofijos ir net medicinos ir psichiatrijos materializmui; redukcionizmui, atsisakančiam atsižvelgti į religines ir antgamines patirtis; industrinei nežaboto individualizmo kultūrai, mokančiai savanaudiškumo ir nekreipiančiai dėmesio į kitus žmones, ateitį ir aplinką“. Problemos, kurias kelia „Naujasis amžius“, gimsta iš alternatyvių atsakymų į gyvenimo klausimus. Jei Bažnyčia nenori būti kaltinama kurtumu žmonių troškimams, ji dėl savo narių privalo padaryti du dalykus: dar giliau įleisti šaknis į savo tikėjimo pamatus ir

išgirsti žmonių širdyse dažnai tylų šauksmą, nuvedantį juos kitur, jei į jį neatsiliepiama Bažnyčioje. Visa tai kviečia dar artimiau vienytis su Kristumi ir būti pasirėngusiems juo sekti, nes jis yra tikrasis kelias į laimę, tiesą apie Dievą ir gyvenimo pilnatvę visiems, kurie pasiruošę atsiliepti į jo meilę (Popiežiškoji kultūros taryba ir Popiežiškoji tarpreliginio dialogo taryba. 2003: § 1.5).

RKB dokumentas pagrindine šių reiškinių plitimo problema laiko pirmiausia šių tikėjimų, mokymų ir praktikų nesiderinimą su krikščionyste, netgi prieštaravimą krikščioniškiems mokymams ir praktikoms, o tai laikytina ėjimu į nuodėmę, ir siūlomas atsakas į šį iššūkį – labiau gilintis į savo tikėjimo šaknis ir įsiklausyti į tai, kas žmonėms rūpi.

Lyg ir atsiliepdamas į šį dokumentą, 2003 m. gegužės 30 d. Vilniaus universiteto Religijos studijų ir tyrimų centras (nors gal tai tiesiog sutapimas, nes VU RSTC yra nepriklausomas nuo RKB religijos, o ne katalikų teologijos tyrimų centras) surengė seminarą „Okultizmas šiandien?“, po seminaro vykusioje spaudos konferencijoje „į klausimą, kodėl ir kam surengtas akademinis seminaras apie okultizmą, rengėjai atsakė, jog ši tema pribrendo „gniužtės principu“. Jau 1999 metais atliktas tarptautinis tyrimas parodė, kad tarp šalių, kuriose pasitikima burtininkais, Lietuva yra pirmoje vietoje. O šių metų prezidento rinkimai, Povilo piramidės ir Lenos Lolašvili fenomenai, kurie, seminaro rengėjų nuomone, žiniasklaidoje svarstyti nekompetentingai ir tendencingai, subrandino mintį surengti seminarą, skirtą okultizmo ir ezoterizmo formų istoriniams bei teologiniams aspektams“ (*Bažnyčios žinios* 2003 06 14)¹². Seminare

¹¹ Popiežiškoji kultūros taryba ir Popiežiškoji tarpreliginio dialogo taryba. 2003. „Jėzus Kristus – gyvojo vandens nešėjas“ (http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/jezus-kristus-gyvojo-vandens.html).

¹² „Seminaras „Okultizmas šiandien?“ Vilniuje“, *Bažnyčios žinios*, 2003 06 14, nr. 11 (<http://www.lcn.lt/bzinios/bz0311/311bl3.html>).

buvo perskaityti penki pranešimai: Valdo Mackelos „Ezoterinio religingumo bruožai: nuo gnosticizmo iki Naujojo amžiaus“, Andriaus Navicko „Naujasis amžius ir šiuolaikinė sekuliari visuomenė“ (Navickas 2003)¹³, Arūno Peškaičio „Dievas ir žmogus: tarp galios ir dovanos“, Gintaro Beresnevičiaus „Okultizmas ir pragmatinis mąstymas“ (Beresnevičius 2003) ir psichologo-psichoterapeuto Roberto Petronio „Okultinių praktikų psichologinės ir terapinės prielaidos“^{14,15}. Andriaus Navicko pranešime įvardytos dvi XIX a. atsiradusios religinių fenomenų grupės – sustiprintas religinis išipareigojimas netradicinėse religijose bei religiniuose judėjimuose ir sekuliarizuotas dvasingumas, „Naujojo amžiaus“ religingumas buvo priskirtas prie antrosios. Be tam tikro informacinio turinio, kuris faktiškai atkartoja minėto RKB dokumento turinį, prelegentas pabandė suformuluoti ezoterizmo ir okultizmo skirtumą:

Ezoterika šiuo atveju vadinu žinių paiešką, o okultizmu – pastangas įgyti atitinkamas galias. Okultizmo šerdį sudaro galios troškimas, paremtas svajone tapti dievu. Aišku, šie du dėmenys papildo vienas kitą, nes ezoterizmas yra susijęs su sena gnostine tradicija, kur pažinimas leidžia tapti pasaulio valdovais. Tikrasis pažinimas turi suteikti ir tam tikras

galias. Tai nėra pažinimas, nukreiptas į tikėjimo supratimą, apie kurį kalbėjo tiek Augustinas, tiek Anzelmas Kenterberietis. Ezoterizmas – tai žinojimo, kaip galios įrankio, paieška, pastanga perimti Pažinimo medžio kontrolę (Navickas 2003).

Šis apibrėžimas kelia keletą klausimų ir abejonių. Nors gali būti, kad prelegentas šioje vietoje nesiekė pateikti tikslaus akademinio apibrėžimo. Viena iš abejonių ta, kad šie apibūdinimai veikia ypač vertybinio požiūrio nusakymas, kylantis iš krikščioniškos pozicijos, kuri krikščionių religiją, taip pat bent dalį tradicinėmis vadinamų religijų laiko tikrosiomis religijomis, o jų teigiamą religingumą – tikruoju religingumu, modeliu, kuriame yra supriešinami du siekiai: galios ir tikėjimo / atsidavimo / paklusimo. Tiesa, tekste aiškiai nėra įvardijama, kam galios siekis gali būti priešpriešinamas, tai galima tik numanyti iš konteksto. Arūno Peškaičio pranešime buvo plėtojama panaši priešprieša tarp galios, manipuliacijos gamtiniais ir antgamtiniais reiškiniais siekiančių okultizmo atstovų ir „tikrojo“ religinio santykio su Dievu, kurio sodriausia išraiška randama Senajame Testamente, kur žmogus patiria Dievo galią ir priima ją kaip dovaną, o ne kaip savybę, kurią galima pažaboti, ja manipuliuoti, pajungti ją savo reikmėms. Šis pranešimas, be abejo, buvo bandymas įvertinti naujuosius religinius reiškinius iš krikščioniškos teologijos, šiuo atveju biblinės teologijos pozicijų. Religijotyrinis Gintaro Beresnevičiaus pranešimas šią priešpriešą plėtojo iš fenomenologinės esencialistinės religijotyrinės pozicijos, interpretuodamas patyrimus tų antgamtinių būtybių ir reiškių, kuriuos okultines praktikas praktikuojantieji teigia esant realius, tik pavojingus, santykis su kuriais, jeigu

¹³ Internetė publikuota 2003 07 29, <http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=343> ir 2004 07 22, <http://www.religija.lt/content/view/56/45/>

¹⁴ Publikuotas internete 2003 08 07, <http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=356> ir 2004 07 21, <http://www.religija.lt/content/view/51/45/>

¹⁵ Trumpas pranešimų apžvalgas žr. „Seminaras „Okultizmas šiandien?“ Vilniuje“ (<http://www.lcn.lt/bzinius/bz0311/311bl3.html>) ir Kačerauskienė 2003 (http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030613/darb_01.html).

nesilaikoma tam tikrų saugos taisyklių ir priemonių, gali sukelti psichikos destruktiją:

Vienas elementariausių reiškinių – balsai, kuriais giriasi ir didžiuojasi nauji pranašai, nusižiūrėję į Senąjį Testamentą; manoma, kad realiai girdimas balsas yra dvasinio mokytojo ar dievybės balsas. Pagal jį toks žmogus gyvena ir leidžiasi jo vedamas. Visiškai „netikrindamas dvasių“. Šiuo atveju balsų. Remdamasis lauko tyrimais, paanalizuosiu vieną iš pragmatizmo apraiškų – kontaktus su balsais, kurie yra realūs, girdimi konkrečaus asmens, tai gali būti ir balsas, ir balsai, priklausomai nuo okultisto sąmoningo ar nesąmoningo noro ar pasirinkimo. Vienu ar kitu metu jis apsisprendžia dėl skaičiaus, ir su balsais susitariama. Kalbėsiu ne apie Sokrato *daimoną*, balsą, kuris perspėja nesielgti taip ar anaip. Balsai, kuriuos čia kiek nusakysiu, siūlo elgtis taip, kaip jie rekomenduoja, iš pradžių labai švelniai, vėliau primygtinai. Viskas paremta medžiaga iš Lietuvos, surinkta per maždaug dvidešimt metų (Beresnevičius 2003).

Sunku, iš tiesų, būtų abejoti žymiausio Lietuvos religijotyrininko, kurio autoritetas iki šiol nepranoktas, liudijimu. Tačiau gaila, kad ši dvidešimt metų kaupta medžiaga nepasirodė kaip mokslinių tyrimų medžiaga, prieinama ir kitiems tyrinėtojams, kad būtų galima nuodugniau ją ištirti. Kol kas šis liudijimas remiasi tik autoritetu. Tačiau, ko gero, šis pranešimas nurodė tam tikrą kryptį, kuria ir nulingavo tolesnė viešoji mintis Lietuvoje okultizmo ir ezoterikos atžvilgiu. Andrius Navickas ir Arūnas Peškaitis neapsiribojo minėtu seminaru, bandydami toliau plėtoti šių reiškinių problematiką. 2004–2005 metais pasirodė daugybė publikacijų, kuriose ėmė ryškėti tiek skirtinga tendencija, nei minėto RKB dokumento: ne tiek gilinti katalikų

tikėjimo žinias ir šaknis, kiek siekti žaboti sparčiai Lietuvoje plintančias šio naujojo religiško dvasingumo ieškojimo pastangas įspėjimais, gašdinimais, bauginimais ir, galiausiai, siekiais jų reiškimaši viešoje erdvėje drausti įstatymais. Tiesa, pranciškonas kun. Arūnas Peškaitis pradėjo savo kovą su parapsichologija (Peškaitis 2003) kaip šių laikų magija ir apskritai okultizmu gerokai anksčiau, kaip galima matyti iš Robertu pasivadinusio asmens internetinio tinklaraščio, kuriame paskelbė 1996 m. balandžio 14 d. *Atsinaujinimo dienoje* Kaune skaitytų paskaitų santrauką. Joje galima rasti panašias nuostatas, okultizmą vadinant magija, o pastarąją beatodairiškai sutapatinant su religijos vardo nevertomis praktikomis, siekiančiomis lyg ir pažadinti žmogiškąsias galias, bet iš tiesų jį pavergiančias „tamsiosioms galioms“:

Okultizmas, įvilktas į labai patrauklius rūbus, kartais pateikiamas net kaip krikščionybės pagilinimas arba pratęsimas; okultizmas, kuris labai dažnai nuspalvinamas moksliskai skambančiais terminais (naudojant žodžius „energetika“, „ekstrasensorika“ ir pan.). Bet esmė yra ta pati: „pažadinti slaptąsias žmogaus galias“. Tos „slaptosios žmogaus galios“ iš tiesų yra žmogaus dvasios galimybės susitikti su tamsiųjų jėgų pasauliu, iš esmės – su šėtono pasauliu, nudažytu gražiais pažadais. Iš tikrųjų okultizmas, kad ir koks jisai būtų – ar atvira magija, ar užkeikimas, ar būrimas kortomis, ar bandymas pažvelgti į žmogaus ateitį per kavos tirščius, ar ekstrasensoriniai seansai, ar būrimas iš delno, – jo tikslas yra vienas: „padidinti galią“. Žmogui neužtenka Dievo duotų penkių pojūčių, jam reikia dar kažko, per ką jis galėtų manipuluoti šiuo pasauliu, situacijomis bei kitais žmonėmis (Peškaitis 2003).

Kadangi šiuo atveju Peškaitis bandė lyginti psichoterapijos, vidinio išgydymo

ir okultizmo praktikas, paviršutiniškai žiūrint lyg ir siekiančias panašių tikslų, ir kreipė dėmesį ne tiek į okultizmo santykio su antgamtinėmis galiomis, siekiant jomis manipuliuoti, kiek į santykio su pačiame žmoguje slypinčiomis galiomis, kurias pasitelkus galima siekti manipuliuoti pasauliu ir kitais žmonėmis, aspektą, jis pasinaudojo jomis kaip bauginimo priemone, esą, tokios praktikos atveria kelią „susitikti su tamsiųjų jėgų pasauliu“. Šios linijos laikosi ir daugybė krikščionių (tiek Katalikų, tiek kai kurių Protestantų bažnyčių) aktyvistų ir teologų, vienaip ar kitaip grindžiančių savo neigiamas nuostatas ir baimes dėl okultizmo tokia moderna mokslo paribiuose (jei ne užribyje) esančia teologijos sritimi kaip egzorcizmas, kuris remiasi tikėjimu realiai egzistuojančiu tamsiųjų dvasių, šėtono pasauliu. 2002 metais lietuviškai pasirodė Romos vyskupijos egzorcisto, Tarptautinės egzorcistų asociacijos prezidento Gabriele'o Amortho knyga *Egzorcistas pasakoja. Kaip atpažinti demoną ir kaip jo atsikratyti* (Amorth 2002). 2005 metais lietuviškai buvo išleista kita jo knyga *Egzorcistai ir psichiatrai* (Amorth 2005). Abiejose knygose Amorthas siekia įtikinti skaitytoją egzorcistinės praktikos atgaivinimo RKB būtinybe, pateikdamas daugybę pavyzdžių iš egzorcistinės praktikos, egzorcistų išvadas apie kuriuos tenka priimti tik tikėjimu, net jei ir minimi aukų vardai, ir vaizdingai aprašomas demonų veikimo pobūdis. Knygoje *Egzorcistai ir psichiatrai* autorius aptaria ir okultizmą:

Iš esmės okultizmas – tai tikėjimas, kad egzistuoja normalaus jautrumo būsenoje neįaučiamos būtybės ar jėgos, kuriomis galima *viską valdyti* taikant būdus, atrandamus ieškant, inicijuojant ar praktikuojant.

Pasišvenčiantis okultizmui manosi įgyjantis pažinimą ir galias, kurių kiti neturi ir kurie peržengia fizikos ar proto įstatymų ribas: gebėjimą skaityti mintis, materializuoti daiktus, nuspėti ateitį, galimybę daryti teigiamą arba neigiamą įtaką kam tik nori, vadovavimą gamtos jėgoms, tiesioginį ryšį su dvasiomis (kokiomis? Niekuomet išties to nesužinosi), santykius su mirusiais ir – kodėl gi ne? – su NSO, su ateiviais. Ir kuo daugiau pasiekia, tuo daugiau siekia.

Aišku, kad taip atsisakoma religijos ir proto. Atsisakoma religijos, nes kalbame apie būtybes, apie jėgas, apie galias, kurios nekyla iš Dievo – nei savo egzistavimu, nei naudojimu. Atsisakoma proto, nes kalbame apie būtybes ir apie jėgas, kurių neįmanoma racionaliai išstudijuoti ar kontroliuoti, kurios nesileidžia moksliskai ištiriamos. Jau vien tai rodo tiesioginį santykį su magija, dievybėmis, astrologija, spiritizmu, satanizmu ir kai kuriais masonų judėjimo aspektais. Pasakyčiau, kad okultizmas, labiau nei santykis, yra kamienas, nuo kurio šakojasi ir plinta visi šie padariniai ir jų vaisiai. Kas juos paverčia religija, tas įsitraukia į sektą, – šį terminą vartojau pačia blogiausia prasme (Amorth 2005: 40–41).

Pats apibrėžimas, skaitant jį iki vertinimo, visiškai priimtinas. Tačiau po jo einantis okultizmo kaip religijos ir proto atsisakymo įvertinimas yra daugiau negu keistas, turint omenyje žmogų, kuris tiki egzistavimu galių ir būtybių, kurios nesileidžia moksliskai studijuojamos ar kontroliuojamos (tiek Dievas, tiek šventieji, tiek pats šėtonas), taip pat turint omenyje tai, kad laiko okultizmą Šėtono religija („Tikiu, kad okultizmas – tai tikroji šėtono religija. Okultizmas – tai, kas labiausiai prieštarauja tikrajam Dievui ir tikrajai religijai. Okultizmas labiausiai prieštarauja ir žmogui, visiems jo dvasiniams siekiams

ir jo racionalumui, skatinančiam žmogų studijuoti ir ieškoti racionalaus paaiškinimo visam tam, kas prieinama jo pažinimui“ (Amorth 2005: 39)), o tos būtybės egzistavimą laiko neginčijamu. O jeigu neginčijamu, vadinasi, vienaip ar kitaip kylančiu iš Dievo, nebent jis laikosi dualistinės religijos (gal zoroastrizmo?), kur šalia Dievo kūrėjo (Ahura Mazda) tikima egzistuojant lygiagrečiai su juo nepriklausomą nuo jo Piktavale Dvasią (Spenta Mainju). Kita vertus, visa egzorcistinė praktika ir teorija yra sunkiai moksliskai paaiškinama ir labai sunkiai mokslui prieinama.

Tyrinėtojai, pasitelkdami antropologinius, psichologinius, psichoanalitinius, istorinius metodus ir tirdami šį reiškinį pačiose įvairiausiose kultūrose įvairiais laikotarpiais, dėmesį telkia ne į neapčiuopiamų ir tirti nesileidžiančių būtybių egzistavimo problemas, bet į aukų socialinę padėtį, lytiškumą, konkrečią egzorcistų praktiką socialinėje ir kultūrinėje sistemoje, prieinant prie tokių išvadų, pavyzdžiui, kad egzorcistinės praktikos, kai seanso metu egzorcistas, siekdamas identifikuoti dvasią, vardi ją savo kataloge turimus demonų vardus, neįprastą aukos elgseną ir kalbėseną bando identifikuoti pagal turimas savo dispozicijoje kultūrinės ir religines kategorijas, yra egzorcisto galios ir socialinės kontrolės primetimo praktika (Certeau 1988: 244–268). Antropologai diskutuoja, ar egzorcizmas veikia kaip praktika, išreiškianti marginalizuotų, diskriminuojamų visuomenės sluoksnių (pastebėta, pvz., kad „apsėdimų“ atvejai dažnesni tarp moterų, o ne vyrų, visuomenės periferijose ir pan.) į(si)galinimą, būdą būti išgirstiems (Lewis 1971; Lewis 1996), ar, atvirkščiai, kaip primetimas jiems hegemoninių kultūrinių ir socialinių vertybių (Nabokov 1997: 297–316).

Kita vertus, religijų tyrinėtojai, kad ir kokius metodus taikytų, negali sau leisti vertinti religijų ir būtybių, su kuriomis vienaip ar kitaip kontaktuojama tose religijose, kaip tikrų ar netikrų. Tai tiesiog yra už mokslui prieinamų sričių ir paliekama tų religijų atstovų tikėjimui ir nuožiūrai. Arūno Peškaičio ir daugybės kitų katalikų, protestantų bei stačiatikių aktyvistų ir teologų¹⁶ vienareikšmis okultiniais vadinamų reiškinų siejimas su tamsiosiomis galiomis, demonizmu, satanizmu irgi gali būti vertinamas kaip religinis reiškinys, kuris remiasi tikėjimu, kad visa ta veikla, kuriai nepritaria Bažnyčia, kuri nepriimtina krikščioniškajai pasaulėžiūrai, teologijai ir praktikoms, yra veikla, sietina su tamsiosiomis galiomis, pasidavimu jų veikimui, manant, kad jas kontroliuoja. Šį tikėjimą lydi tikėjimas, kad tokia veikla, kuri yra ne tikra religinė veikla, tegali būti tik destruktivi, paneigianti žmogaus laisvę, pavergianti jo valią, padaranti jį tų galių žaisliuku, marionete.

Tiek Beresnevičiaus religijotylinė nuostata, tiek šių teologų nuostatos sutampa šiame taške (nors Beresnevičius minėtame pranešime seminario metu, kalbėdamas apie balsus, stengėsi nepateikti jų vertinimo), besąlygiškai priskiriant minėtus reiškinius tamsiųjų jėgų pasauliui. Tačiau, tiesą sakant, griežtu moksliniu požiūriu ši sritis priskirtina paranormalių reiškinų

¹⁶ Pavyzdžiui, protestantiškame žurnale *Prizme* spausdintame Ron Kubsch straipsnyje *Okultizmas – žaidimas su tamsa* (http://www.prizme.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=310&Itemid=92), kun. A. Valkausko viešose paskaitose ir mokymuose įvairiose katalikų bendruomenėse (pvz., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-11-19-kun-a-valkauskas-paskaita-ktu-modernus-zmogus-ir-okultizmas/35663>).

kategorijai, ir bet koks santykis su tomis būtybėmis, galiomis – tiek pozityviai siekiant užmegzti su jomis kontaktą, tiek užsiimant egzorcistinėmis praktikomis, laikytinas paranormalia, okultine veikla, gal net ir magija, jeigu magiją suprasime kaip visokias dvasines ir fizines technikas, kurių tikslas – veikti, pajungti, kontroliuoti tiek neregimas būtybes, dvasias, dievybes, kitus asmenis, tiek pasaulio reiškinius. Neatsitiktinai ir ne dėl kalbos grožio savo pranešime Beresnevičius nuolat kartojo, kad tokia pačia magine, programuojančia veikla užsiima ir mokslas. Taip, jeigu magines praktikas interpretuosime kaip pirmąsias technines veiklas, siekiant kontroliuoti gamtą, aplinką, neturint kitų priemonių, pasitelkus pirmąsias „moksline“ žinojimą. Šis požiūris į magiją buvo propaguojamas tokių antropologų, religijų tyrinėtojų kaip Tyloras, Frazeris, ir buvo gana populiarus XX a. pradžioje.

Ir Gintaro Beresnevičiaus siūlymas tokiomis atvejais, kai asmuo pasijunta pajungtas girdimo balse savininko valiai, kreiptis į šamanus, kurie žinotų, kaip tokį žmogų išplėsti iš jų galios, yra tik alternatyvus egzorcistinės praktikos siūlymas. Seminare teologas Valdas Mackela, kalbėdamas apie balsus, nusižengė ne teologijai, o moderniam mokslui, mat kalbėjo apie balsų (dvasių) skyrimo praktines gaires, kokios siūlomos šv. Ignaco dvasinėse pratybose¹⁷. Tik psichologas Petronis seminare stengėsi išlaikyti akademinį korektiškumą išsakydamas abejonę dėl balsų girdėjimo šaltinio: ar jį priskirti realioms eksperimentiniam mokslui neprieinamoms būtybėms, kartu niekaip moksliskai nepatikrinamoms

patirtims, ar grynai psichologinėms problemoms.

2005 metų sausį katalikų ir kitų krikščionių dėmesį į grėsmingą okultizmo plitimą dar kartą bandė atkreipti *www.bernardinai.lt* redaktorius Andrius Navickas (Navickas 2005). Tiesa, jis negąsdina demonais, tik primena, kad RKB domėjimasi ir praktikuojama, tikėjima visokiais tokiais dalykais kaip astrologinės prognozės, horoskopai, būrimai kortomis, ekstrasensai ir pan. laiko nuodėme. Tai vienintelis straipsnyje pateiktas argumentas, kuriuo remiantis tokie reiškiniai turėtų būti stabdomi bent jau tarp save laikančių krikščionimis, nors iš ironiškos straipsnio intonacijos galima įtarti, kad šie reiškiniai tiesiog atrodo juokingi ir menkaverčiai. Be abejo, autorius tik išreiškė savo kaip kataliko nuomonę. Tik savo straipsnių serijoje „Atsargiai, okultizmo verslo banga ritasi per Lietuvą“, pasirodžiusioje tinklalapyje *www.bernardinai.lt*, autorius išpėja dėl galimos (psichinės, piniginės) žalos tiems, kurie patiki okultines paslaugas siūlančiųjų gebėjimais, galiomis ir pažadais, bei verslinę naudą tiems, kurie tuo verčiasi. Šiuose straipsniuose autorius pasitelkia kiek kitą argumentaciją: teigia tas praktikas esant pseudomokslines ir potencialiai žalingas šarlatanais patikintiems lengvatikiams, t. y. reikėtų šiuo atveju kalbėti apie vartotojo teisių gynimo problemą. 2005 metai – tai metai, kai magijos vartotojų teisėmis ir buvo plačiau susirūpinta. Donatas Glodenis, be šios problemos, kaip vienos iš svarbiausių, svarstytų tais metais, priminė ir kitą – žiniasklaidos vaidmenį tokiame magijos išpopuliarėjime (Glodenis 2005). Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centro (NRTIC) visuotiniame steigėjų susirinkime buvo iškeltas klausimas

¹⁷ Plg. Kačerauskienė 2003.

dėl visuomenėje vis labiau populiarėjančios magijos, ir sausio 26 dieną Vyriausybės įsteigta komisija ezoterinių, dvasinių ir religinių grupių veiklai tirti ėmėsi svarstyti šią problemą (Glodenis 2005). Komisijos posėdyje dalyvavęs NRTIC narys Arūnas Peškaitis valstybės institucijų dėmesį bandė atkreipti į šią problemą kaip argumentus pateikdamas ne savo tikėjimo nuostatą, kad tokios praktikos yra nuodėmingos ir kad jos sietinos su „tamsybių jėgomis“, bet vartotojų teisių gynimo argumentą, t. y. „pateikė informaciją apie šiuo metu visuomenėje bei žiniasklaidos priemonėse labai suintensyvėjusį okultizmo – tikėjimo tariamai gamtoje ir nematomame pasaulyje glūdinčių galių įvaldymo ir panaudojimo galimybe panaudojant magiją – propagavimą. Pasak specialisto, pats tikėjimas magija ir magiškos paslaugos neturėtų būti persekiojamos demokratinėje visuomenėje, tačiau buvo pastebėta, kad žiniasklaidos priemonėse pateikiama informacija apie kai kurias paslaugas (pvz., astrologijos, parapsichologijos) sudaro paslėptos reklamos įvaizdį, pasigendama ir kritinio tokių paslaugų vertinimo. Arūnas Peškaitis pastebėjo, kad po tokių televizijos laidų, straipsnių spaudoje padaugėja pas šiuos „specialistus“ besikreipiančių asmenų. Vėliau atsiranda ir profesionalios pagalbos poreikis. Vartotojai neinformuojami, kad paslaugos teikėjas niekaip negali užtikrinti paslaugos tikrumo, nepateikiama jokios informacijos apie parapsichologų, astrologų išsilavinimą“¹⁸.

Komisija savo darbo pabaigoje nusprendė „inicijuoti detalesnę situacijos tyrimą“,

¹⁸ *Valstybės įstaigos susirūpino žmonių, besinaudojančių ezoterikų paslaugomis, vartotojų teisių gynimu* (2005 01 27), <http://www.religija.lt/content/view/342/2/>

„kreiptis į Nacionalinę vartotojų teisių apsaugos tarybą bei Sveikatos apsaugos ministeriją“¹⁹.

Tų metų pradžioje kilo nemaža diskusija ir pačioje žiniasklaidoje šioms problemoms aptarti, aiškintis raganavimo, magijos pagrįstumą, egzistavimo sąlygas ir teises, šarlatanizmo, mulkinimo pavojus ir kitas su tuo susijusias problemas, nors kai kuriais atvejais žiniasklaidą prižiūrinčios institucijos šiek tiek perlenkė lazda, kai, pavyzdžiui, Lietuvos radijo ir televizijos taryba uždraudė pakartotinai transliuoti 2005 m. vasario 10 d. rodytą diskusiją „Visuomenės interesus“, kurioje bandė diskutuoti mokslininkai ir raganos bei burtininkai, Tarybos pirmininkui Romui Pakalniui aiškinant, kad nedera prie vieno stalo sodinti profesorių ir burtininkų (Barkauskaitė 2005). Tik keista, kodėl patys profesoriai ryžosi eiti į tą diskusiją ir kalbėtis su raganomis.

Vasario pradžioje į įvairias institucijas dėl magijos „propagandos“ pažabojimo kreipėsi „Piliečių forumas“²⁰. Beresnevičius gal pusiau juokais, pusiau rimtai pasiūlė raganoms ir burtininkams steigti savo profesines sąjungas, kurių nariai galėtų tarpusavyje nustatyti, kas iš jų yra tikras, o kas šarlatanas:

<...> raganų ir burtininkų profesinė sąjunga su savo etikos kodeksu, atestacine komisija ir panašiais atributais. Lygiai kaip praverstų ir chiromantų ar astrologų profesinės sąjungos.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Donatas Glodenis. *Magijos propagavimo diskusijų pėdsakais* (2005 08 02), <http://www.religija.lt/content/view/485/45/> ; *Raganos, burtininkai* (Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios tinklalapyje http://www.ref.lt/mambo/index.php?option=com_content&task=view&id=137&Itemid=150 (pagal spaudą parengė D. G.).

Jos, viena vertus, legalizuotų burtininkų elitą, antra vertus, išduodamos (galbūt graduotus) pažymėjimus, atmetų šarlatanus ir psichikos ligojus. Savos cecho garbės gynimas ir raganoms, ir ekstrasensams būtų pakankamas pagrindas apsisvalyti nuo šarlatanų ir nevykėlių (Beresnevičius 2005).

Šis siūlymas, be abejo, remiasi prielaida, kad raganavimas, kerėjimas, burtininkavimas yra realus, iš tiesų turi kontaktą su tam tikromis galiomis, ir problema yra tik atskirti tikrą nuo netikro, profesionalą nuo apsišaukėlio ir šarlatano. Tokia pozicija, kaip minėta, yra pozicija, balansuojanti ant mokslškumo ribos ir laikytina greičiau tikėjimu, nei mokslinės ekspertizės išvada. Tokia nuostata, viena vertus, gali tiek sustiprinti tikėjimus okultiniais žinojimais ir praktikomis bei paskatinti jų siekti, nebent tuo pačiu metu ieškant ir apsaugojimo priemonių, tiek sustiprinti jų fobijas, skatinant naująsias „raganų medžiokles“. Nežinia, ar pasinaudodami šia Beresnevičiaus mintimi, ar ir patys susiprotėję, tais pačiais metais birželio mėnesį ezoterikai susibūrė – įvyko Respublikinės ezoterikų konfederacijos (REK)²¹ steigiamasis suvažiavimas, kurio vienas tikslų turėjo būti „kitų šalių pavyzdžiu, per veikiančias atestacijos ir etikos komisijas, įvesti civilizuotą tvarką ezoterinių žinių ir praktikos naudojimo srityse. Konfederacijos vardu žiniasklaidoje bus skelbiama informacija apie atestuotų specialistų veiklą, taip pat bus skelbiami išaiškinti atvejai apie užsiiminėjančius juodąja magija ar nekompetenciją“²².

²¹ Konfederacijos tinklalapis: <http://www.konfederacija.com/index.php>

²² *Lietuvoje steigiama ezoterikų konfederacija* (2005 05 18), <http://www.religija.lt/content/view/413/2/>

Aukščiausias valdymo organas – REK narių suvažiavimas, o vadovauja – prezidentas (šiuo metu prezidentas yra Leopoldas Tarakevičius), renkamas ketveriems metams.

2005 m. gegužės 19 d. paskelbtas „Lietuvos vyskupų laiškas apie okultizmo plitimą“²³. Šis laiškas, adresuotas tikintiesiems ir visiems geros valios žmonėms, pradedamas tokia situacija Lietuvoje nusakančiais žodžiais:

Lietuvoje netyla kalbos apie pranašautojus ir aiškiaregius. Gausėja būrimo salonų, parapsichologų kabinetų, šamanų kursų ir televizijos laidų, kurios propaguoja pačias įvairiausias okultines praktikas. Tikėjimai gamtoje ir nematomame pasaulyje tariai glūdinčių galių įvaldymu populiarėja, nors jie akivaizdžiai ardo asmens ir bendruomenės vertybinius pagrindus, trukdo kliautis žmogiška patirtimi bei sveiku protu. Vadinamojo *New Age* (*Naujojo Amžiaus*) ezoteriniai kultai, gydymai, su „dvasiniais mokslais“ susieti kovos menų pratimai, likimą bei „vidinę energiją“ „reguliuojančios“ priemonės yra iš esmės nesuderinamos su katalikišku tikėjimu, tačiau jos plinta ir įgyja vis aukštesnį visuomeninį statusą. Kai kurios savivaldybės net imasi šiuos kultus skleisti už mokesčių mokėtojų pinigų.

Jau minėta valstybinė komisija, susirinkusi į posėdį birželio 26 dieną, suformulavo pasiūlymus įstatymų, pirmiausia Visuomenės informavimo įstatymo, pakeitimams dėl aiškesnio paranormalių reiškinių demonstravimo televizijoje reglamentavimo, draudimo reklamuoti magijos kaip sveikatos priežiūros ar gydymo paslaugas (Glodenis 2005). Tada Seimo darbo grupė, rengusi *Visuomenės informavimo įstatymo naujos*

²³ *Lietuvos vyskupų laiškas apie okultizmo plitimą*, <http://lvk.lcn.lt/naujienos/>, 64

redakcijos projektą, suformulavo jau minėtą paranormalių reiškinių propagavimą reglamentuojančią nuostatą, nors Žurnalistų etikos inspektorius nuostatas, susijusias su paranormalių reiškinių demonstravimo per televiziją apribojimu, siūlė „įtraukti ne į Visuomenės informavimo įstatymą, o į Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą“ (Glodenis 2005). Tai ir buvo įgyvendinta 2009 metais, tiesa, iš *Visuomenės informavimo įstatymo* nepašalinus 2005 metais priimtos pataisos, ribojančios žodžio ir sąžinės laisvę.

Kokias išvadas galima padaryti? Pirmiausia krinta į akis terminijos painiava ir neapibrėžtumas. Tie patys kultūriniai reiškiniai – praktikos, tikėjimai, mokymai – vadinami pačiais įvairiausiais vardais: magija, okultizmu, paranormaliais reiškiniais, ezoterika. Kitais atvejais visiškai skirtingi reiškiniai (pvz., astrologija, spiritizmas, qabala) priskiriami tam pačiam fenomenui (kartais magijai, kartais okultizmui, kartais ezoterikai). Galima išskirti tokias pagrindines nuostatas dėl šių reiškinių:

1. Krikščioniška oponuojanti nuostata, priskirianti šiuos reiškinius iš „tikrosios“ religijos iškrintančiai, ją atmetančiai sričiai, todėl paklūstančiai toms realiai egzistuojančioms galioms, kurios oponuoja Dievui; čia religijai priskiriama visa, kas suvokiama esant pozityvu: išlaisvinimas, dovana, išgydymas, santykis, o okultizmui, magijai, parapsichologijai, ekstrasensorizmui – tai, kas negatyvu: manipuliavimas, kontrolė, primesta galia, psichikos ar kūno sveikatos destrukcija. Tačiau čia galima atskirai išskirti ir panašių nuostatų besilaikančią krikščionišką opoziciją, kuri nelaiko tų galių realiomis (pvz., evangelikų reformatų).
2. Religijotyrynė oponuojanti nuostata, priskirianti šiuos reiškinius religijų periferijoje esančiai sričiai, nors ir įeinančiai į kontaktą su realiai egzistuojančiomis antgamtinėmis galiomis. Čia religijai taip pat priskiriama tai, kas vertybiškai suvokiama kaip pozityvu ir priimtina: santykis, grįstas laisve, suteikiantis laisvę, kuriame nėra manipuliacijos, išskaičiavimo, vertelgiškumo, technikų; o okultizmui, magijai, parapsichologijai, ekstrasensorizmui, priešingai, priskiriama tai, kas pajungia, panaikina laisvą valią, „užprogramuoja“, yra vertelgiška, pragmatiška, technologiška. Šiuo požiūriu tokie tikėjimai ir praktikos mažų mažiausiai gali būti nuvertinami iki sekuliarizuotų religinių ar dvasinių praktikų.
3. Psichologų ir daugybės kitų mokslų atstovų nuostata, priskirianti šiuos tikėjimus ir praktikas psichologinių problemų, pseudomokslo sričiai.
4. Valdiška oponuojanti nuostata, kuriai pagrindinį rūpestį kelia maginėmis vadinamų praktikų reklamos kontrolė, siekiant apginti vartotojų teises.

Okultizmo, ezoterikos, magijos sąvokų apibrėžtys

Ezoterika

Antoine'as Faivre'as, vienas žymiausių šandien ezoterikos tyrinėtojų, pirmasis apibrėžęs Vakarų ezoteriką kaip tarpdisciplininių mokslo studijų objektą, enciklopediniame straipsnyje „Esotericism“ pateikia termino „ezoterika“ vartojimo atvejų sąrašą:

Daiktavardis ezoterika, atrodo, pirmą kartą buvo pavartotas prancūzų kalboje (*L'ésotérisme*) Jacques'o Matter'o knygoje *Histoire critique du*

Gnosticisme et de son influence, publikuotoje 1828 m. Kartu su savo būdvardine forma ezoteriškas (paslaptingas), ezoterika iki pat XXI a. pradžios turėjo įvairių reikšmių, kurios tarpusavyje sutampa tik iš dalies: daugiausia nuo XX a. dešimto dešimtmečio pradžios ezoterika ar, veikiau, Vakarų ezoterika, buvo vartojama akademinėje kalbėsenoje žymėti (iš griežtai istorinės perspektyvos) tam tikrą specifškumą, būdingą daugybei srovių ir tradicijų, kurios turi kai kurių akivaizdžių panašumų. Žodis *Vakarų* čia nurodo Viduramžių ir šiuolaikinių graikų ir lotynų pasaulį, kuriame religinės judaizmo ir krikščionybės tradicijos koegzistavo šimtmečius, prie jo prisilšiejus ir islamui. Bet netgi siaurąja prasme šis specifškumas susiformavo į modernią Vakarų ezoteriką. Šitas pasakymas mokslininkų buvo pasirinktas tarp kitų galimų (pvz., hermetizmo arba hermetinės filosofijos, kuri kai kurie kiti mokslininkai sutartinai vartoja, bet jie tai daro ta pačia prasme). Buvo pasirinkta nurodyti istorinę sritį. Pastaroji atitinka specifinį fenomeną, kuris atsirado ankstyvojo modernizmo laikotarpiu (pvz., Renesanso) pradžioje, ir yra reprezentuojamas konkrečių dvasinių srovių. Šia, siaurąja prasme, ezoterika turi būti suprantama kaip istorinė konstrukcija, o ne kaip religijos rūšis, kaip tam tikras bendras bruožas kai kurių Vakarų kultūros srovių, kurios turi tam tikrų panašumų ir yra istoriškai susijusios. Nors dar vyksta kai kurių diskusijų dėl apibrėžimo ir šios srities ribų, ypač jos istorinės srities, plačiai paplitęs konsensusas buvo pasiektas dėl pagrindinių srovių, kurios sudaro jos pagrindą. Jos yra šios (sąrašas nėra užbaigtas):

1. Renesansinis hermetizmo atgimimas (pvz., literatūra, liudijanti padidėjusį intensyvų domėjimąsi vėlyvosios Antikos graikų *Hermetica*, ypač *Corpus Hermeticum*, priskirtą legendiniam Hermiui Trismegistui).

2. Krikščioniška Renesanso qabala ir postkrikščioniška qabala.

3. Vadinamoji okultinė Renesanso filosofija ir vėlesnė jos raida.

4. Alchemija nuo XV iki XX a., suprantama kaip dvasinės meditacijos forma ir praktika.

5. Astrologija (labiau spekuliacinė, nei prognozių formos).

6. Paracelsizmas (Paracelso filosofija pirmoje XVI a. pusėje) ir jo sekėjai, siekę chemiškai ar alchemiškai aiškinti gamtą.

7. Rožės kryžininkai (rozenkroiceriai), pradėję klestėti XVII a. pradžioje, ir daugybė jo rūšių, atsiradusių iki pat XXI a. pradžios.

8. Teosofija (srovė, kuri pradėjo klestėti su Jacobu Böhme) XVII a., bet ir Teosofinė bendrija, susikūrusi XIX a. pabaigoje.

9. Vadinamoji Iliuminatų srovė (c. 1750–1820).

10. Okultizmo srovė (XIX a. vidurys–XX a. pirmoji pusė) ir jos vėlesnės plėtotės (Faivre 1987 a: 2842–2843).

Kitos Faivre'o minimos reikšmės apima paplitusį vartojimą, pavyzdžiui, knygynuose, kur su šia antrašte (kartais su antrašte okultika ar metafizika) sudedamos knygos, susijusios su visu tuo, kas atrodo egzotiška; skiriant mokymus ir doktrinas, skirtus tik pašvęstiesiems; kalbant apie „paslėptas regimos tikrovės (t. y., gamtos, istorijos ir mitinių pasakojimų) prasmės, ir gilesnes, vidines religijos paslaptis, priešpriešinant tik išorinėms, arba egzoteriškoms, jos dimensijoms“, tuo priartinant ją prie gnosticizmo; perenialistiniuose diskursuose, kur ezoterizmas „yra doktrina apie transcendentinę religijų vienybę – kartais vadinamą pirmaprade tradicija, – ir būdus bandyti ją susigrąžinti“, ir kt. (Faivre 1987 a: 2842–2843).

Taigi šiuolaikinėje plačiausiai priimtoje mokslinėje vartosenoje šis terminas nurodo visumą Vakaruose egzistavusių ir tebeegzistuojančių filosofinių dvasinių tradicijų, siekiančių Renesansą ir egzistavusių kaip siekis apimti pačias įvairiausias antikines

(stoicizmą, gnosticizmą, hermetizmą, neopitagorizmą ir kt.) ir Viduramžių (krikščionių ir žydų) filosofines dvasines tradicijas į homogenišką vienį, laikant jas viena kitą papildančiomis, ieškant bendro vardiklio. Taip, pavyzdžiui, „žydų Kabala prasiskverbė į krikščionišką aplinką, ypač po 1492 m.²⁴, ir šventė netikėtas tuoktuves su neoaleksandrietišku hermetizmu, pastarajam savo ruožtu tuokiantis su alchemija tam tikroje iluminatiškoje atmosferoje, kur dominavo analogiškas mąstymas, ir nuotaikoje, kur harmonija buvo daugiau ar mažiau universali“ (Faivre 1992: xiii). Taip susiformavo *philosophia perennis*, kurios atstovų grandinėje matome ir Mozę, ir Zaratustrą, ir Hermį Trismegistą, ir Platoną, Orfėją, Sibilę ir kitus (Faivre 1992: xiii).

Apšvietos ideologija, XIX a. į visas gyvenimo sritis ėmusi skverbtis pozityvistinė mokslinė nuostata, pradėjo varyti pleišta tarp religinės (krikščioniškos, judėjiškos) ir mokslinės pasaulėžiūrų, o tai vertė kai kurias tradicines religijas imtis konservavimosi pastangų, siekiant išsaugoti tradicijas (tą pastebime tiek Romos Katalikų Bažnyčios, tiek judaizmo, tiek įvairių protestantiškų Bažnyčių atveju, užmerkiant akis, neigiant, oponuojant, pavyzdžiui, evoliucionistiniams pasaulio aiškinimams, darvinizmui, materializmui ir pan.). Archeologų, filologų, istorikų atrastos didžiosios senosios civilizacijos (šumerų, babiloniečių, perskaičius Egipto hieroglifus iš naujo – ir Egipto), taip pat Indija, kai buvo atrastas Vedų kalbos, sanskrito artumas daugeliui

Europos kalbų, atvėrė kelią ieškoti dvasinių filosofinių mokymų ir už Europos ribų, ieškant to paties holistinio jų integralumo su egzistavusiais Vakaruose. Kita vertus, Azijos dvasiniai mokymai pasirodė gerokai lankstesni, priimant Naujųjų laikų mokslines pasaulėžiūras, ypač darvinizmą, tiesa, jį modifikavus į dvasinės evoliucijos vizijas per reinkarnaciją nuo menkiausiai iki labiausiai išsivysčiusių būtybių²⁵. Šį poslinkį žymėjo Jelenos Blavatskajos, vienos ryškiausių XIX a. pab.–XX a. šio ezoterizmo figūrų, 1875 m. įkurta *Teosofijos draugija*. Jos raštai iki šiol gausiai cituojami pačiuose įvairiausių integralų dvasingumą plėtojančiuose tekstuose.

Okultizmas

Terminas *okultizmas* gana dažnai vartojamas kaip termino „ezoterizmas“, „ezoterika“ sinonimas. Tokiu požiūriu dažnai remiasi patys okultistai, laikydami savo doktriną senoviniu ezoteriniu mokymu. Iš mokslininkų šitokį apibrėžimą taikė Pierre'as Riffard'as. Dažnai šie terminai vartojami kaip sinonimai, tiesiog nesigilinant į galimus skirtumus, ir tiek ezoterizmui, tiek okultizmui priskiriant visas doktrinas, tikėjimus, praktikas, kurios laikomos egzotiškomis, nemokslinėmis, pseudomokslinėmis ar prieštaraujančiomis priimtai visuomenėje įsišaknijusiai religinei tradicijai, t. y. visoki nepriimtina žinojimą ir praktika.

Kartais ezoterika vadinama doktrina, o okultizmas – praktika²⁶. Dar kiti (pvz.,

²⁴ Žydų išvairo iš Ispanijos data, po kurios Ispanijos žydai, pasklidę Europoje ir Artimuosiuose Rytuose, paskleidė ir tarp Ispanijos žydų ypač puoselėtas mistines tradicijas (*pastaba mano – A. P.*)

²⁵ Žr. Luca 2008: 25–26.

²⁶ Iš mokslininkų vieni pirmųjų šią distinkciją formulavo okultiškumo sociologai Edwardas A. Tiryakianas ir Marcello Truzzi XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje, Bettina Gruber XX a. devintajame dešimtmetyje, tačiau

René Guénonas) okultizmą laiko ezoterizmo išsigimimu. Kitais atvejais okultizmas laikomas ezoterizmo atšaka, o dar kitais – priešingai. Wouteras J. Hanegraaffas bandė grįsti poziciją, kad okultizmas yra modifikuotas ezoterizmas, atsiradęs veikiant sekuliarizacijai, dėl to reiktų iš esmės vietoje termino „ezoterizmas“ vartoti terminą „okultizmas“, kai turimos omenyje šiuolaikinės doktrinos ir praktikos, įtraukiančios Rytų dvasines tradicijas, „Naujojo amžiaus“ mokymus ir praktikas, spiritualizmą ir panašiai (Hanegraaff 1996).

Tačiau nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio didžiausio tyrinėtojų sutarimo susilaukė apibrėžimas, okultizmą laikantis specifine istorine Vakarų ezoterizmo srove, kurios pradininkas – XIX a. veikėjas Eliphas Levi ir kuri egzistavo nuo XIX a. vidurio iki XX a. pirmosios pusės.

Pirmą kartą sąvoka „okultizmas“, kaip teigia Antoine’as Faivre’as, pasirodė Jeano Baptiste’o Richard’o de Randonvilliers’o naujųjų prancūzų kalbos žodžių žodyne *Enrichissement de la langue française-Dictionnaire des mots nouveaux*. Neilgai trukus ši žodį pavartojo Eliphas Levi (1810–1875; tikrasis vardas Alfonso Louis Constant) knygoje *Dogma et rituel de la Haute Magie* (1854–1856), ir nuo tada jis plačiai paplito (Faivre 1987 b: 6779–6780).

Okultizmas formavosi kaip naujas bandymas integruoti Vakarų ezoterinę tradiciją, jau pradedant perimti ir kai kuriuos iš Rytų ateinančius elementus, pavyzdžiui, taro kortas, Indijos religinius mokymus, palengva tostant nuo krikščioniškųjų tradicijų,

interpretuojant savą pasaulėžiūrą kaip alternatyvią pozityvistiniam ir materialistiniam mokslui, nors tiesiogiai ir nepriešpriešinant, kartu atsiribojant nuo kitų tuo metu atsirandančių praktikų, kaip antai spiritizmas, parapsichologija, magnetizmas, kaip praktikų, neturinčių nieko bendra su tradiciniais slaptaisiais mokymais ir praktikomis, jų vadinamomis maginėmis. Okultizmas daugiausia buvo susijęs su įvairiomis masonų draugijomis (rozenkroicais, martinistais ir kitais), o ryškiausi atstovai šalia Levi (be minėtos knygos, jis parašė ir *Histoire de la magie* (1860), *La clef des grands mystères* (1861)), buvo Jeanas Marie Ragonas (parašęs *Orthodoxie Maçonnique* and *Maçonnerie occulte* (1853)), Henri Delaage (*Le monde occulte* (1851)), Papus (1865–1915; tikrasis vardas Gerard’as Encausse, parašęs *Traité de science occulte* (1888), be kitų knygų dar rašęs ir apie qabalą, XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje lankęsis Sankt Peterburge, kur į masonišką Martinistų ordiną išventino carą Nikolajų II), Stanislas de Guaita (1861–1898; *Au seuil du mystère*, 1886; *Le serpent de la Genèse*, 1891–1897), Josephin Peladan (1858–1918), Albert’as de Rochas (1837–1914), François Charles’is Barlet (1838–1921), Albertas Jounet (Emmanuelis Lalande, 1868–1929), Franzas Hartmannas (1838–1912), Peteris D. Ouspensky (1878–1947), George’as Robertas Stowe’as Meadas (1853–1933), Arthuras Edwardas Waite’as (1857–1942), Williamas W. Westcottas (1848–1925). Pastarasis 1888 m. Anglijoje įkūrė Auksinės aušros (*Golden Dawn*) ordiną, į kurį įėjo daugybė masoniškosios Anglijos rozenkroicierių draugijos narių. 1912 m. Theodoras Reussas (1855–1923) įkūrė *Ordo Templi Orientis*, slapto mokslo tyrimų ložę, kurios

vėliau ši distinkcija buvo atmesta, susilaukus kritikos, kad nei okultizmas, nei ezoterizmas neapsieina be teorinių doktrinų ir be tam tikrų praktikų.

vienas lyderių buvo žymus magas Aleisteris Crowley (1875–1947)²⁷.

Taigi okultizmu šiuolaikiniai tyrinėtojai laiko XIX a. viduryje susiformavusią Vakarų ezoterizmo srovę, kurioje buvo siekiama sisteminti Vakarų ezoterinius mokymus, juos šiek tiek praplėtus kai kuriais iš Rytų perimtais elementais, o praktinius mokymo aspektus, kurie pirmiausia skirti dvasinei transformacijai, vadinant magija²⁸.

Magija

Terminas *magija* etimologiškai kildintinas iš persų dvasininkų luomo pavadinimo, kurio graikiška forma *magoi* ir paplito graikų ir lotynų pasaulyje. Žodis „magija“ kilo iš graikiško veiksmazodžio *mageia*, kuris reiškė veiklą, kuria užsiima magai. Šio termino vartojimas Vakarų kultūroje (kuri suvokiama kaip trijų didžiųjų monoteistinių religijų įtakų ir santykių zona) yra išskirtinis reiškinys ir, kaip teigia šiuolaikinis magijos tyrinėtojas Marco Pasi²⁹, įkandin jau minėtam Levi-Straussui, tai grynai vakarietiškas terminas, kuris buvo ir tebėra vartojamas daugiausia kaip terminas, išstumiantis kaip nepriimtinas kai kurias praktikas, tikėjimus, socialines grupes, nors tai, kas konkrečiai būdavo ir yra išstumama, priklauso nuo laikotarpio ir kultūrinio bei religinio konteksto. Todėl, jo teigimu, neįmanoma tiksliai apibrėžti to,

kas laikytina magija. Visa, ką mokslininkas gali tyrinėti, tai, kaip terminas „magija“ buvo ir yra vartojamas, kokios reikšmės jam buvo ir yra suteikiamos, t. y. jis gali tyrinėti šio termino vartojimo istoriją, skirdamas magijos kaip dalyko tyrinėjimą, kuris faktiškai neįmanomas, nes tai nėra koks nors apibrėžtas objektas, o istorinio fenomeno kompleksas, kitęs istoriniame procese, priklausomai nuo magijos koncepcijos istorijos tyrinėjimo (Pasi 2008: 1–5).

Lietuvos situacija šiandien

Kaip būtų galima įvardyti tuos reiškinius, egzistuojančius Lietuvoje šiandien, turint omenyje pateiktus ezoterizmo, okultizmo ir magijos apibrėžimus ir sampratas, šiandien priimtas šių reiškinų tyrinėtojų didesniu ar mažesniu sutarimu?

Norint atsakyti į šį klausimą, reikėtų keliais žodžiais aptarti, su kokiais reiškiniais susiduriame. Juos galima būtų klasifikuoti taip:

1. Parapsichologija, paranormalių reiškinų tyrinėtojai ir atitinkamomis praktikomis užsiimantys individai bei institucijos, kaip antai Vilniaus visuomeninė parapsichologijos akademija (VVPA), įkurta Vytauto Kazlausko 1994 m., kuriai dabar vadovauja Stanislovas Pliaukštė, ir po Kazlausko mirties (2008 m.) nuo jos atsiskyrusi ar ją dubliuojanti Janinos Janulionienės vadovaujama Vytauto Kazlausko visuomeninė parapsichologijos akademija (Nacionalinių papročių ir tradicinių mokslų universitetas). Šiose akademijose studijuojama ketverių metų. Daugiausia studijuojami netradiciniais vadinami sveikatinimo metodai, remiantis visų pirma tradicine

²⁷ Remtasi daugiausia Antoine'o Faivre'o pateikta informacija (Faivre 1987 b: 6779–6783).

²⁸ Plg., pavyzdžiui, Levi 2006; Dion Fortune 2005; G. O. M. 2006.

²⁹ 2004 m. Paryžiaus Sorbonos universiteto *Ecole Pratique des Hautes Etudes* Religijos mokslų sekcijoje apgynęs daktaro disertaciją *La notion de magie dans le courant occultiste en Angleterre [1875–1947]*.

Rytų medicina, įvairios astrologijos tradicijos, liaudies papročiai, numerologija³⁰, meditacija, malda, mantra, net ir psichoterapija, kaip ji čia suprantama, taip pat hipnozė. Iš daugybės parapsichologines paslaugas siūlančių personalinių įmonių paslaugų sąrašų matyti, kad parapsichologija suprantama kaip disciplina, kurios pagrindinis dėmesys nukreiptas į žmogaus kūno gydymo ir sveikatinimo metodus ir būdus, taikant tiek Azijos kilmės tradicinius metodus, tiek (Janulionienės atveju) bandant plėtoti lietuviškas žolininkų tradicijas. Šie metodai grindžiami tam tikra holistine žmogaus samprata, kad „sielą gydyti“ yra ne mažiau svarbu kūno sveikatai palaikyti ar kūnui gydyti, nei akupunktūros, žolelių ir kitų priemonių naudojimas. Todėl čia būna imamasi ir meditacinių praktikų, ir hipnozės. Šiai kryptčiai būtų priskirtinos ir įvairios praktikos, kurios remiasi tikėjimu, kad esama įvairių neantgamtinių, bet šiuolaikiniam mokslui su jo taikomais metodais nepasiekiamų gamtos jėgų (todėl ir vadinamų paranormaliomis), kurias siekiama įvaldyti ir jomis naudotis (pvz., virgulės). Užsiimama ir buitiniiais būrimais (kortomis, iš kavos tirščių ir pan.), numerologija, astrologija. Visa tai turint omenyje, šias praktikas galima būtų laikyti ne ezoterinėmis ar okultinėmis, o siekiančiomis plėtoti žmogaus sveikatinimo ir gydymo metodus, remiantis nemoksline Vakarų medicina, siekiant įveikti pastarosios žmogaus fragmentavimo į atskiras kūno

dalys ir atskirai kūno ir sielos (psichikos) sritis, ir chemijos.

2. Tradicinėmis vadinamų raganų rateliai, klubai, pavienės raganos. Daugiausia užsiimama įvairiais burtais (sprendžiant meilės, sveikatos, pinigų ir kitas kasdienes problemas). Čia taip pat dažnai naudojamos įvairios astrologijos, kortos, numerologijos, nomologijos ir kiti neaiškios kilmės būdai. Pagrindinis dėmesys čia – tiek savęs (savo praėjusių ir būsimų gyvenimų, charakterio bruožų, likimo, sielos) pažinimui įvairiais būdais (astrologiniai ženklai, skaičiai, vardai ir pan.), tiek likimo, aplinkos keitimui, paveikimui sau palankia linkme.
3. *Wicca* kovenai ir pavieniai *Wicca* išpažinėjai ir praktikuotojai, kurių Lietuvoje dar nėra gausu, laikytini keltiškos kilmės neopagonimis, praktikuojančiais ritualus ir tikėjimus, kuriuos jie kildina iš senovės keltų religijoje, jų manymu, egzistavusių ritualų, kurių metu būdavo garbinama Deivė Motina ir Raguotasis Dievas ir kurių dalyviai, esą, buvo persekiojami kaip raganos ir raganiai.
4. Įvairūs jogos centrai, kuriuose praktikuojama asanų joga. Kai kuriuose iš jų joga aiškinama kaip gyvenimo transformacijos būdas, siekiant patyrimu atrasti savo jungtį su dievybe ir gamta. Tai holistiniai mokymai ir praktikos, iš įvairių dvasinių, religinių mokymų atrenkantys šią holistinę pasaulėžiūrą atitinkančius mokymų elementus, vengiant jų skirtumų.
5. Negausūs pavieniai ezoterizmo ir okultizmo studijuotojai, siekiantys gilintis į Vakarų ezoterizmo ir okultizmo klasikinį veikalus, kartais užsiimantys ir viena ar kita praktika, kurią vadina magine. Šiame pogrupyje galima rasti individų,

³⁰ Žr. <http://www.parapsichologija.lt>; http://www.parapsichologijosakademija.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=173&Itemid=107

kurie dėl įvairių priežasčių buvo praktikavę įvairius magijos būdus, spiritizmą (dažniausiai paauglystėje), tačiau labiau subrendę perėjo prie magijos kaip savo sielos transformacijos praktikos.

6. Tam tikras sluoksniu tų, kurie domisi viskuo, kas neįprasta, egzotiška, nekasdieniška, tai vadindami magija, okultika, ezoterika ir pan., pačius įvairiausių mokymus ir praktikas suplaka į krūvą ir neieško jokios jų tarpusavio sąsajos, jokio integralumo. Tai – labiau smalsumui patenkinti.

Galima padaryti išvadą, kad Lietuvoje šiuo metu dominuoja praktikos ir tikėjimai, kurių pagrindinis tikslas – kūno gerovė, sielos ramybė, atkurta jungtis su savimi, dievybe / dievybėmis ir su gamta, savęs pažinimas per įvairias simbolines sistemas, kurias siūlo įvairios astrologijos, numerologijos, chiromantijos, kortos ir kt., taip pat siekis tapti savo likimo šeimininkais, tai interpretuojant kaip valdymą priemonių ir galių, kurios galėtų paveikti gamtą ar kitus žmones individui palankia kryptimi, kartais, bręstant, pereinant prie savęs pačių vidinės transformacijos siekio. Ko gero, priimtinausias būtų žodžių „ezoterizmas“, „ezoterika“ vartojimas, jiems priskiriant tokias grupes kaip parapsichologija ir apskritai paranormalių reiškinių teorijos ir praktikos, jogų ir įvairių meditacijų centrai bei judėjimai, kuriuose plėtojami įvairūs holistiniai rytietiški, daugiausia indiškai dvasiniai mokymai, turint omenyje tai, kad po Antrojo pasaulinio karo ezoterizmas, kurį būtų galima vadinti naujuoju ezoterizmu, beveik prarado sąsajas su ankstesniąja tradicija ir virto visu pluoštu naujų mokymų, judėjimų, praktikų, įvairiais laipsniais perimančių įvairius rytietiškų mokymus

ir praktikas, kurie leidžia susikurti holistinę žmogaus sampratą, apimančią naujausių medicinos ir kitų mokslų pasiekimų dar labiau fragmentuotą žmogų, ieškant alternatyvių gydymo ir sveikatinimo būdų, kurie reintegrėtų jo kūną ir sielą į vieną visumą, padėtų ieškoti naujų saitų su gamta ir dievybe / dievybėmis. Šalia jų galima pastebėti pavienius domėjimosi XIX–XX a. okultizmu, ankstesnėmis Vakarų ezoterikos doktrinomis atvejus, leidžiant lietuvių kalba pagrindinius klasikus. Nuo ezoterikos reikėtų atskirti raganų judėjimus ir *Wicca* – juos priskirti prie neopagoniškų religinių judėjimų.

Tačiau Lietuvoje, kaip minėta, šios sąvokos vartojamos labai neapibrėžtai, kiekviena jų gali nurodyti bet kokias praktikas, tikėjimus, mokymus, kurie neatitinka tam tikrų normų, nusistovėjusių istorinėmis arba tradicinėmis vadinamose religijose. Tie terminai lygiai taip pat neapibrėžtai vartojami ir tų praktikų bei tikėjimų, mokymų vartotojų, tik galima pasakyti, kad šiuo atveju terminas „okultizmas“ retai pasitelkiamas, daugiausia vardinamos konkrečios praktikos ir tikėjimai: būrimai iš kortų, kavos tirščių, taro, čigonų kortų, astrologija, numerologija, talismanai, amuletai, praktinė magija, feng šui, ateiviai, mistika, ir pan.³¹ Čia pasitaiko neapibrėžtumas – prie praktinės magijos gali būti priskirtos visos kitos čia suminėtos praktikos: įvairūs būrimai, astrologija, talismanų ir amuletų naudojimas ir pan. Prie mistikos gali būti priskiriamos tiesiog tam tikros žinios apie senovės religijas, kurios ne labiau mistinės nei žinios apie krikščionybę, tai aptinkame,

³¹ Pavyzdžiui, <http://www.praktinomagija.lt/>, <http://www.taros.lt/>, <http://www.ateiviai.lt/>, <http://bumapa.eforum.lt/index.php>

pavyzdžiui, tinklalapio „Burtų ir magijos pasaulis“ forumo rubrikoje pavadinimu „Mistiški dalykai“³². Čia prie tų mistiškų dalykų priskirti ir faraonai, jų dinastijos, ir Egipto dievai, Egipto gamta, mumijos, piramidės ir pan. – temų autoriai tiesiog pateikė aptarti paprasčiausią kažkur internete rastą informaciją, kuri dažnai mistiška tik tiek, kiek nekasdienė, pateikianti žinių apie kitokias, neįprastas dievybes, kultūras, religines praktikas. Tiek internetas, tiek knygynai kimšte prikimšti literatūros, skirtos šiam smalsumui kitokybės atžvilgiu patenkinti: indėnų, šamanų, keltų, druidų, Indijos guru, kabalos, senovės baltų išmintys, taro, čigonų, druidų kortos, i-czin ir visa galybė kitų vartotojų turinčių sudominti, patraukti dalykų. Pavarčius šią literatūrą galima pabandyti nustatyti skaitytoją, kuriam ji galėtų būti skirta, kurį leidėjai, ją leisdami, įsivaizduoja. Vargu ar ta literatūra skirta kokiai nors ypatingai tikslinei grupei, kurią čia būtų galima pavadinti kokią nors konkrečią religinę tapatybę turinčia grupe. Pagrindinis visų tų knygų bruožas – populiarus, intriguojantis, lengvai suprantamas nepašvęstajam (tiek kokios nors religijos, tiek mokslo) žmogui tekstas. Tekstas, turintis pretenziją atskleisti paslaptis, kurias ir mokslas, ir tradicinės religijos ignoruoja arba neigia, remiantis tam tikromis žiniomis, suteikti praktinių patarimų, kaip sėkmingai susitvarkyti gyvenimą, pažinti save kitaip nei siūlo mokslas ar tradicinės religijos. Moksliniu požiūriu (turint omenyje religijų tyrimus) dažna tokia knyga laikytina nepatikima, abejotina tiek autoriaus kompetencija, tiek naudojamų šaltinių patikrintumu, pateikiamų patirčių

patikrinamumu ir pretenzijų dėl metodų senoviškumo pagrįstumu, to, ką mokslininkas laikytų tikrąja tradicija, tikromis, patikrintomis, autentiškomis žiniomis, tikėjimais, praktikomis, profanacija. Galima paminėti keletą iš tų šimtais leidžiamų knygų: Vilius Gibavičius, Vaclovas Mikailionis. *Druidiškas gyvasties gydymas. Žynių pratimai* (2004); Sparnuotoji Vilkė (Heather Hughes-Calero). *Jėgos ratas. Energijos gijų surišimas* (2004); Libertas Klimka. *Lietuviškų švenčių rate* (2009); Michael Laitman. *Raktas į Kabalą. Klausimai ir atsakymai* (2007); Don Miguel Ruiz. *Keturios toltekų išmintys* (2002) ir t. t.

Šis reiškiny primena kitus reiškinius, kurie galėtų būti laikomi analogiškais, t. y. populiariosios literatūros, populiariosios muzikos, populiaraus kino reiškinius, kurie, nori to ar nenori tų sričių profesionalai, gryninantys tikru laikytino meno kategorijas, diskutuojantys apie vertybinius kriterijus, kurie leistų tą ar kitą literatūros, muzikos ar kino meno kūrinį priskirti prie didžiosios tradicijos, egzistuoja kaip mažoji tradicija (naudojantis antropologo Roberto Redfieldo terminu, nors ir gerokai išplečiant ir modifikuojant jo taikymą). Tokiu atveju okultiniais šiandien vadinamus kultūros reiškinius, bent jau Lietuvoje, galima būtų tirti kaip populiaraus religingumo reiškinį, taikant populiariosios kultūros apibrėžimą, kurį pasiūlė Johnas Fiske (Fiske 2008). Populiarioji kultūra, jo teigimu,

yra ne vartojimas, o kultūra – aktyvus prasmų ir malonumų kūrimo bei apyvartos procesas socialinėje sistemoje. Net labai industrializuotos kultūros negalima tinkamai apibūdinti vien pagal prekių pirkimą ir pardavimą. Kultūra – gyvas ir aktyvus procesas: ją galima kurti tik iš vidaus, bet neįmanoma

³² <http://bumapa.eforeum.lt/viewforum.php?f=2>

primesti iš viršaus. Masinės kultūros teoretikų baimės praktiškai nepasitvirtina, nes masinė kultūra, kaip prieštarų sąvokų derinys, negali egzistuoti. Homogeniška, išorėje pagaminta kultūra negali būti parduota masėms kaip baigtas gaminytis – tiesiog kultūra ne taip veikia. <...> Kultūros pramonė gamina tik tekstų arba kultūros išteklių repertuarą, kurį įvairios žmonių formacijos naudoja arba atmeta nuolat kurdamos savo populiariąją kultūrą (Fiske 2008: 27).

Ši apibrėžimą pritaikius ezoterine vadinamai kultūros sferai, bus galima, netaikant hegemoniškai nuvertinančių ir demonizuojančių vertybinių kriterijų, tirti juos įvairiais aspektais, pavyzdžiui, kaip vyksta naujų religinių prasmų kūrimas, koku būdu jos, kaip būdinga populiariajai kultūrai, „vengia drausminančių pastangų arba joms priešinasi, skaldo hegemoniškumą ir darnumą, plėšikauja ir brakonieriauja jos [kultūrinės prekės – *A. P.*] teritorijoje“ (Fiske 2008: 31). Kaip joje reiškiasi toks populiariosios kultūros pobūdis, kad ji – „tai grumtynės: kova dėl socialinės patirties, asmenybės žmoniškumo, jos santykio su socialine santvarka, tos santvarkos tekstų ir prekių prasmų. Interpretacijos santykiai atgamina ir atnaujina socialinius santykius, todėl galia, pasipriešinimas ir vengimas yra būtini jų struktūros elementai“ (Fiske 2008: 31). Šia prasme apie okultizmą šiandien galėtume kalbėti kaip apie populiariąją kultūrą, kūrybingai vartojamą marginalizuotuose (didžiosios religinės tradicijos, religijos profesionalų, mokslininkų atžvilgiu) sluoksniuose, patiriančiuose tos didžiosios tradicijos autoriteto galios spaudimą, kuris tiek priimamas, kiek jam ir priešinamasi, grumiantis už asmeninę, individualią, kūrybinę saviraišką, siekiant savo likimą paimti

į savo rankas. Juk magiją laikant praktika, kuria siekiama kontroliuoti gamtos galias, paveikti kitus žmones sau palankiu būdu, ją galima suvokti kaip priimančią didžiosios tradicijos, šiuo atveju mokslo ir technikos, pragmatizmą, tačiau kita vertus, ir tai, kaip ji ją individualizuoja ir jai priešinasi, suteikdama galioms simbolinių prasmų, priartinančių jas prie dvasinių, religinių praktikų. Pavyzdžiui, *Wicca* ritualai, siekiantys ne tik paveikti aplinką, kitus žmones, bet ir vidinės dvasinės transformacijos, arba parapsichologinės praktikos, siekiančios kūno sveikatos, neatsiejant jos nuo „sielos sveikatos“. Populiariosios prekės paradoksalumas, Fiske's manymu, tas, kad ji turi patenkinti kuo platesnę auditoriją, nepaisydama jos skirtumų, prieštaravimų, turi būti prieinama kuo didesnei gyventojų masei. Tačiau atsidūrusi tų skirtingų visuomenės segmentų, turinčių skirtingus interesus, rankose, būna kūrybiškai perprasminama ir individualizuojama, kaip, pavyzdžiui, kažkada perplėsti, garinti ir kitokiais būdais perkurti džinsai.

Išvados

Atlikto tyrimo tikslas – ištirti ezoteriniais, okultiniais, maginiais, paranormaliais, parapsichologiniais vadinamus reiškinius Lietuvoje, siekiant juos aiškiau apibrėžti. Tai leistų pradėti šių reiškinių mokslinius tyrimus, siekiant parodyti, kad tie reiškiniai, kurie Lietuvoje esamo jiems oponuojančio diskurso išstumiami iš religijos sferos kaip profaniški, sekuliarūs, laikytini reiškiniais, kylančiais iš poreikio įveikti sekulariosios kultūros, kurioje įvykusi žmogaus fragmentacija pagal sferas (kontroliuojamas įvairių mokslų), susipriešinimas su gamta, ją

pajungiant moksliniams tyrimams, eksperimentams ir kontrolei, dvasinio gyvenimo išstūmimas į privačią sferą, spaudimą.

Tyrimo metu padarytos išvados:

1. Lietuvoje pastebėta didelė terminijos tiek oponuojančiame diskurse, tiek vartojamos pačių praktikuotojų painiava ir neapibrėžtumas.
2. Buvo išskirtos tokios pagrindinės oponuojančios šiems reiškiniams nuostatos:
 - a) krikščioniška oponuojanti nuostata, priskirianti šiuos reiškinius iš „tikrosios“ religijos iškrintančiai, ją atmetančiai sričiai, todėl paklūstančiai toms realiai egzistuojančioms galioms, kurios oponuoja Dievui; čia religijai priskiriama visa, kas suvokiama kaip pozityvu: išlaisvinimas, dovana, išgydymas, santykis, o okultizmui, magijai, parapsichologijai, ekstrasensorizmui – tai, kas negatyvu: manipuliavimas, kontrolė, primesta galia, psichikos ar kūno sveikatos destrukcija;
 - b) religijotyrynė oponuojanti nuostata, priskirianti šiuos reiškinius religijų periferijoje esančiai sričiai, nors ir palaikančiai ryši su realiai egzistuojančiomis antgamtinėmis galiomis;
 - c) psichologų ir daugybės kitų mokslų atstovų nuostata, priskirianti šiuos tikėjimus ir praktikas psichologinių problemų, pseudomokslo sritims;
 - d) valdiška oponuojanti nuostata, kuriai pagrindinį rūpestį kelia maginėmis vadinamų praktikų reklamos kontrolė, siekiant apginti vartotojų teises.
3. Šiuolaikinėje plačiausiai priimtoje mokslinėje vartosenoje terminas „ezoterika“ nurodo visumą Vakaruose gyvavusių ir tebegyvuojančių filosofinių dvasinių tradicijų, gimusių Renesanse ir egzistavusių

kaip siekis apimti pačias įvairiausias anti-kines (stoicizmą, gnosticizmą, hermetizmą, neopitagorizmą ir kt.) ir Viduramžių (krikščionių ir žydų) filosofines dvasines tradicijas į homogenišką vienį.

4. Po Antrojo pasaulinio karo šis ezoterizmas, kurį galima būtų vadinti naujuoju ezoterizmu, beveik prarado sąsajas su ankstesniąja tradicija ir virto visu pluoštu naujų mokymų, judėjimų, praktikų, įvairiais laipsniais perimančių įvairius rytietiškus mokymus ir praktikas, kurie leidžia susikurti holistinę žmogaus sampratą, surenkančią naujausių medicinos ir kitų mokslų pasiekimų dar labiau fragmentuotą žmogų, ieškant alternatyvių gydymo ir sveikatinimo būdų, kurie reintegruotų jo kūną ir sielą į vieną visumą, padėtų atrasti naujų saitų su gamta ir dievybe / dievybėmis.
5. Okultizmu vadinama XIX–XX a. pirmojoje pusėje egzistavusi viena iš Vakarų ezoterizmo srovių, kurios pradininkas buvo Eliphaz Levi, daugiausia plėtota įvairiuose masoniškuose sluoksniuose.
6. Terminą „magija“ religijų tyrinėtojai ir antropologai šiandien atsisako apibrėžti pozityviai, nurodydami, kad jis atsiradęs Vakarų kultūroje kaip terminas, kuriuo dažniausiai būdavo įvardijamos praktikos, tikėjimai, socialinės grupės, nepriimtinos dominuojančiam religiniam diskursui, išstumtos į periferiją.
7. Tinkamiausias terminas būtų „ezoterizmas“ arba „ezoterika“, jiems priskiriant tokias grupes kaip parapsichologija ir apskritai paranormalių reiškinių teorijos ir praktikos, jogų ir įvairių meditacijų centrus bei judėjimus, kuriuose plėtojami įvairūs holistiniai rytietiški, daugiausia indiški, dvasiniai mokymai. Šalia jų galima pastebėti pavienius domėjimosi

XIX–XX a. okultizmu, ankstesnėmis Vakarų ezoterikos doktrinomis atvejus, leidžiant lietuvių kalba pagrindinių klasikų veikalus. Juos taip pat galima būtų priskirti ezoterizmui.

8. Nuo ezoterikos reikėtų atskirti raganų judėjimus ir *Wicca*, juos priskirti prie neopagoniškų religinių judėjimų ir leisti jiems patiems savo praktikas vadinti kaip nori – ritualais, magija ar būrimais.

Literatūra

Amorth, G. 2002. *Egzorcistas pasakoja. Kaip atpažinti demoną ir kaip jo atsikratyti*. Vertė V. Mackela. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.

Amorth, G. 2005. *Egzorcistai ir psichiatrai*. Vertė J. Ruzgys. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Barkauskaitė, B. 2005. LRT taryba draudžia raganysčių propagandą (<http://verslas.delfi.lt/Media/lrt-taryba-draudzia-raganysciu-propaganda.d?id=6028368>).

Beresnevičius, G. 2003. Okultizmas ir pragmatinis mąstymas, *Šiaurės Atėnai* 2003 06 07, nr. 665 (http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=655&kas=straipsnis&st_id=1845).

Beresnevičius, G. 2005. *Raganų ekspertizės klausimu* (2005 02 08) (http://www.balsas.lt/naujiena/267473/gintaras-beresnevicius-raganu-ekspertizes-klausimu/rubrika:naujienos-projektai-projektuarchyvas-archyvas_2003-2006).

Beresnevičius, G. 2006. *Burtai ir tikėjimai Vilniaus krašte 4-ame XX a. dešimtmetyje* (<http://www.spauda.lt/mitai/lietuva/viltika.htm>).

Certeau, M. de. 1988. Language Altered: The Sorcerer's Speech, in *The Writing of History*. Transl. T. Conley. New York: Columbia University Press: 244–268.

Dion Fortune. 2005. *Mistinė Kabala*. Vertė L. M. Žukauskienė. Kaunas: Kalendorius.

Durkheimas, É. 1992. *Elementarios religinio gyvenimo formos. Toteminė sistema Australijoje*. Vertė J. Karazijaitė, J. Ramunytė. Vilnius: Vaga.

Faivre, A. 1987 a. Esotericism, in *Encyclopedia of Religion*, Vol. 5 (ed. M. Eliade). New York: Macmillan: 2842–2843.

Faivre, A. 1987 b. Occultism, in *Encyclopedia of Religion*. Vol 11 (ed. M. Eliade). New York: Macmillan: 6779–6780.

Faivre, A. 1992. Introduction I, in *Modern Esoteric Spirituality*. Ed. by A. Faivre, J. Needleman, K. Voss. New York: Crossroad Publishing.

Fiske, J. 2008. *Populiariosios kultūros supratimas*. Vertė E. Macevičiūtė. Vilnius: Žara.

Gibavičius, G., Mikailionis, V. 2004. *Druidiškas gyvasties gydymas. Žynių pratimai*. Vilnius: Asveja.

Glodenis, D. 2005. *Magijos propagavimo diskusijų pėdsakais* (2005 08 02) (<http://www.religija.lt/straipsniai/kontroversijos/magijos-propagavimo-diskusiju-pedsakais>).

G. O. M. 2006. *Okultizmo enciklopedija*. Vertė L. M. Žukauskienė. Kaunas: Kalendorius.

Hanegraaff, W. J. 1996. *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: Brill.

Hughes-Calero, H. 2004. *Jėgos ratas. Energinės gijų surišimas*. Kaunas: Mijalba.

Kačerauskienė, A. 2003. Okultizmas šiandien, *XXI amžius* (http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030613/darb_01.html).

Klimka, L. 2009. *Lietuviškų švenčių rate*. Vilnius: Žara.

Laitman, M. 2007. *Raktas į Kabałą. Klausimai ir atsakymai*. Vertė A. Čepukaitė. Vilnius: Alma litera.

Levi, E. 2006. *Transcendentinės magijos doktrina*. Vertė M. Žukauskienė. Kaunas: Kalendorius.

Lévi-Strauss, C. 1966. *The Savage Mind*. London: Weidenfeld & Nicolson.

Lewis, I. M. 1971. *Ecstatic Religion: An Anthropological Study of Spirit Possession and*

Shamanism. Harmondsworth, U. K.: Penguin Books.

Lewis, I. M. 1996. *Religion in Context: Cults and Charisma*. 2nd ed. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

Luca, N. 2008. *Individus et Pouvoirs face aux sectes*. Paris: Armand Colin Collection «Sociétales».

Nabokov, I. 1997. Expel the Lover, Recover the Wife: Symbolic Analysis of a South Indian Exorcism, *Journal of the Royal Anthropological Institute* 3, no. 2: 297–316.

Navickas, A. 2003. „Naujasis amžius“ ir šiuolaikinė sekuliari visuomenė (<http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=343>).

Navickas, A. 2005. Atsargiai, okultizmo verslo banga ritasi per Lietuvą, *bernardinai.lt* 2005 02 09 (<http://archyvas.bernardinai.lt/index.php?url=articles/3641>).

Needleman, J. 1992. Introduction II, in *Modern Esoteric Spirituality*. Ed. by A. Faivre, J. Needleman, K. Voss. New York: Crossroad Publishing.

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289912).

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymas (http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=349306).

Pasi, M. 2008. Theses de Magia, *Societas Magica Newsletter*, Issue 20: 1–5.

Peškaitis, A. 2003. „Parapsichologija kaip šiuolaikinis magijos variantas“, *Dialogas*, 2003 04 30, nr. 22 (569), p. 4 (<http://www.religija.lt/straipsniai/religiju-ivairove-religiju-aprasymai/parapsichologija-kaip-siuolaikinis-magijos-variantas>).

Petronis, R. 2003. Psichologinės ir terapinės okultinių praktikų prielaidos (<http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=356>).

Popiežiškoji kultūros taryba ir Popiežiškoji tarpreliginio dialogo taryba. 2003. Jėzus Kristus – gyvojo vandens nešėjas (http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/jezus-kristus-gyvojo-vandens.html).

Ruiz, M. 2002. *Keturios toltekų išmintys*. Vertė V. Bėkštienė. Vilnius: Algarvė.

Seminaras „Okultizmas šiandien“ Vilniuje, *Bažnyčios žinios*, 2003 06 14, nr. 11 (<http://www.lcn.lt/bzinius/bz0311/311bl3.html>).

ESOTERIC EVERYDAYNESS: THE PROBLEM OF THE OCCULT, PARAPSYCHOLOGICAL, ESOTERIC, MAGICAL DISCOURSE IN LITHUANIA

Aušra Kristina Pažėraitė

Summary

In this article, the author examines public discourse in Lithuania (of the beginning of twenty-first century) concerning esoteric, occult, magic, paranormal, psychic phenomena and practices, in the context of formulation some regulatory legislations on their functioning in media. In this examination several categories of opposing these practices and phenomena attitudes have been identified. And finally, have been provided categorization of this type of movements and phenomena in Lithuania in accordance to definitions of esotericism, occultism, and magic, proposed by contemporary researchers in this field of scientific researches.

Keywords: esotericism, occultism, magic, public discourse.